

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

R-MW ./ riksåklagaren ang. grov mordbrand m.m.

(Hovrätten för Västra Sveriges dom den 6 december 2018 i mål B 4973-18)

Riksåklagaren har förelagts att skyndsamt svara skriftligen på överklagandet. Svaret ska särskilt avse frågorna om rubricering och påföljd.

Jag vill anföra följande

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom.

Jag tillstyrker att Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd beträffande frågan om den gärning som hovrätten funnit att R-MW gjort sig skyldig till enligt åtalpunkten 1.1 ska anses falla under 13 kap. 1 § första stycket eller 2 § brottsbalken samt i fråga om påföljd. Det finns enligt min uppfattning inte skäl att meddela prövningstillstånd beträffande målet i övrigt, varför hovrättens dom i dessa delar bör stå fast.

Bakgrund

R-MW har dömts för bl.a. grov mordbrand till fängelse i 6 år och 2 månader.

Det åtal för grov mordbrand som domstolarna därvid funnit i sin helhet styrkt lyder enligt följande.

R-MW har anlagt en brand i butiken Ica Kvantum, Lilla Munkebacksgatan, Göteborgs stad genom att hälla ut brännbar vätska på eller i anslutning till förpackningar med hushålls- och toalettpapper och därefter tända på. Det hände den 14 juli 2018. Branden innebar fara för andras liv och/eller hälsa och omfattande förstörelse av andras egendom.

Brottet bör bedömas som grovt eftersom branden inneburit fara för flera människor och för egendom av betydande ekonomiskt värde.

R-MW begick gärningen med uppsåt.

Överklagandet till Högsta domstolen

R-MW yrkar i första hand att hovrättens dom ska undanröjas och målet återförvisas till hovrätten på grund av grovt rättegångsfel, då den försvarare som företrädde henne i hovrätten var på obestånd.

R-MW yrkar i andra hand att hon i stället för grov mordbrand ska dömas för grov skadegörelse eller, i andra hand, mordbrand av normalgraden.

Hon gör gällande att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar frågan om rubricering av gärningen under åtalspunkten 1.1.

Grunderna för min inställning

Enligt 13 kap. 1 § brottsbalken döms den som anlägger brand, som innebär fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom, för *mordbrand* till fängelse, lägst två och högst åtta år. Är brottet mindre allvarligt, döms till fängelse, lägst ett och högst tre år.

Med brand förstås i första rummet eld som brinner med öppen låga och som inte är under kontroll. Med brand förstås även en förbränningsprocess som är utom kontroll och som är av sådan styrka att den måste antas kunna förr eller senare komma att övergå i eld som brinner med låga. Med anlagd brand krävs att gärningspersonen orsakat att brand verkligen kommer till stånd. (Ulväng m.fl., Brotten mot allmänheten och staten, 2012, s. 20).

Mordbrand förutsätter vidare att det uppstått fara (konkret fara) antingen för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom. Det krävs alltså inte att någon eller något faktiskt har skadats, utan det är tillräckligt med fara. Vid bedömningen måste klarläggas dels att det varit möjligt att branden skulle leda till relevant skada, dels att en sådan utveckling varit i tillräckligt grad plausibel (sannolik). (A.a. s. 20).

För att det ska föreligga fara för annans liv eller hälsa är det tillräckligt att branden innefattar konkret fara för att en annan person skadas till liv eller hälsa (som minimum får anses gälla att en person tillfogas ej ringa kroppsskada eller sjukdom). (A.a. s. 20 f.)

Av 13 kap. 2 § följer att om brott som avses i 1 § är att anse som grovt, döms för *grov mordbrand* till fängelse på viss tid, lägst sex och högst arton år, eller på livstid. Vid bedömning av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om branden anlagts i tättbebyggt samhälle, där den lätt kunde sprida sig, eller annars inneburit fara för flera människor eller för egendom av särskild betydelse.

De angivna omständigheterna kan, men ska inte alltid, föranleda att brottet betraktas som grovt. Gällande spridningsrisken krävs det att den varit avsevärd. (Bäcklund m.fl., Brottsbalken m.m. [25 april 2018, Zeteo] kommentaren till 13 kap. 2 §.)

Vid bedömningen av om brottet är grovt är det centrala inte om katastrofartade följder verkligen har inträffat, utan om det funnits en konkret fara för sådana följder. (Ulväng m.fl., a.a. s. 23).

Min bedömning

Jag instämmer i domstolarnas bedömningar av vad som är utrett i målet och att R-MW begått mordbrandsgärningen uppsåtligt. Frågan är då hur brottet ska rubriceras.

Tingsrätten uttalar i sina domskäl bl.a. följande angående frågan om brottets rubricering (tingsrättens dom s. 9 f.).

Beträffande hur gärningen ska bedömas gör tingsrätten följande överväganden.

PC har berättat att bolaget orsakades en skada om 287 000 kr på grund av branden och att bolaget har en avbrottsförsäkring till ett belopp om 300 miljoner kr, vilket ska täcka alla kostnader under 24 månader om butiken brunnit ned. Dessa uppgifter framgår även av åberopad bevisning i form av försäkringscertifikat. PC har vidare berättat att branden anlades vid en tidpunkt då det normalt är många kunder i butiken samt att han genom bl.a. kassastatistik har bedömt att det var ca 200 personer i butiken. Tingsrätten anser att det inte finns skäl att ifrågasätta PCs uppgifter såvitt gäller de skador som uppstått samt de skador som kunnat uppstå vid en fullskalig brand. Det kan dock inte anses utrett än att det var 200 personer i butiken men att det i vart fall var många personer i butiken, vilket även kan ses i åberopade övervakningsfilmer. Med beaktande härav samt UMs uppgifter om att alla förutsättningar fanns för en fullskalig brand samt att risk för fara för människor fanns redan vid rökutveckling anser tingsrätten att det även är styrkt att det förelegat sådana omständigheter att gärningen är att bedöma som grov mordbrand.

Gärningen ska alltså bedömas på det sätt som åklagaren har gjort och bedömas som grov av de skäl som åklagaren angett.

Hovrätten uttalade i sina domskäl bl.a. följande.

Hovrätten instämmer i tingsrättens bedömning i skuldfrågan beträffande nu överklagade gärningar. I likhet med tingsrätten finner hovrätten det bevisat att det var R-MW som placerade ut den svarta flaskan med tändvätska samt den vita flaskan med bensin och att detta skedde i samband med att branden anlades. Åklagarens bevisning styrker åtalet och även med beaktande av den bevisning som R-MW åberopat är det ställt utom rimligt tvivel att R-MW begått de åtalade gärningarna. Mot bakgrund av att branden anlades dagtid i en matvarubutik där många personer vistades samt det hastiga brandförloppet, har branden inneburit fara för flera människor och för

egendom av betydande ekonomiskt värde. Gärningen ska därför bedömas som grov mordbrand. Hovrätten ansluter sig till tingsrättens bedömning i fråga om påföljd.

För egen del instämmer jag i domstolarnas bedömningar. Hovrättens dom bör därför fastställas.

Prövningstillstånd m.m.

Av 54 kap. 10 § rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

Inledningsvis är det min uppfattning att det saknas skäl för extraordinär dispens. Jag avstyrker prövningstillstånd på denna grund.

För prejudikatdispens krävs att ett avgörande av Högsta domstolen får generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar.

Högsta domstolen har när det gäller frågor om gradindelning och rubricering nyligen gjort vissa generella uttalanden (se Högsta domstolens avgöranden den 14 december 2018 i mål B 5389-17, B 5253-17 och B 1751-18 ”Penningtvättshjälpen I-II” och däri anmärkta rättsfall). Högsta domstolen uttalar i nämnda rättsfall därvid bl.a. följande.

21. Vid gradindelade brott är varje grad att se som en egen brottstyp med en egen straffskala. Av hänvisningen i 29 kap. 1 § brottsbalken till den för brottet tillämpliga straffskalan följer att gradindelning i princip måste ske före straffvärdebedömningen. Det förhållandet att det, vilket utvecklas i det följande, finns ett nära samband mellan gradindelning och straffvärdebedömning påverkar inte denna prövningsordning (se t.ex. ”Brevinkastet” Högsta domstolens dom den 5 juli 2018 i mål B 4885-17 p. 19).

22. I vissa fall förekommer vid gradindelade brott s.k. kvalifikationsgrunder som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett visst brott är grovt, eller synnerligen grovt. I dylika fall tar bedömningen av rubriceringsfrågan sin utgångspunkt i dessa omständigheter (se ”Rånet i tobaksbutiken” Högsta domstolens dom den 10 oktober 2018 i mål B 2678-18 p. 7). En samlad bedömning måste emellertid alltid göras. Det betyder att det inte är nödvändigt att bedöma brottet som grovt när någon av de angivna omständigheterna föreligger och heller inte uteslutet att bedöma brottet som grovt i fall där ingen av de angivna omständigheterna är för handen. För att ett brott ska bedömas som grovt i sistnämnda fall krävs emellertid i princip att omständigheterna i det enskilda fallet framstår som försvårande i

motsvarande grad som normalt gäller i de fall som anges i lagens exemplifiering (se t.ex. ”De upprepade skattebrotten” Högsta domstolens dom den 13 juli 2018 i mål B 4680-17 p. 10 och ”Rånet i tobaksbutiken” p. 7, båda med vidare hänvisningar).

23. Även med utgångspunkt i den nyss angivna prövningsordningen finns det ett nära samband mellan gradindelning och straffvärdebedömning. Det beror på att gradindelningen i mer svårbedömda fall inte kan göras utan att det sker en värdering av hur allvarlig brottsligheten är. Den samlade bedömning som alltid måste göras kommer alltså ytterst – med reservation för att vissa faktorer som påverkar straffvärdet saknar betydelse för gradindelningen – att bygga på en värdering av om straffvärdet i det enskilda fallet med beaktande av förekommande kvalifikationsgrunder är sådant att det är motiverat att döma för grovt brott. När det inte finns några kvalifikationsgrunder angivna blir sambandet mellan de båda bedömningarna ännu tydligare.

Högsta domstolen har också tidigare prövat under vilka omständigheter en mordbrand kan bedömas som mindre grov (NJA 2008 s. 423). Högsta domstolen slår därvid fast att sådana fall där det föreligger fara för annans liv och hälsa endast ytterligt sällan kan ha ett straffvärde som är lägre än nuvarande minimum om två års fängelse.

Mot bakgrund av att det i detta fall förelåg fara för liv eller hälsa avseende ett mycket stort antal människor är det enligt min uppfattning uppenbart att den mordbrandsgärning R-MW ska dömas för inte kan bedömas som mindre grov. Då det i detta fall varit fråga om en fullt utvecklad brand med en avsevärd risk för spridning kan gärningen än mindre vara att bedöma som grov skadegörelse. Skäl för prövningstillstånd beträffande dessa gränsdragnings-frågor föreligger enligt min mening inte.

Högsta domstolen har ännu inte prövat frågan om under vilka omständigheter en mordbrand kan bedömas som grov. Utvecklingscentrum Stockholm, som inom Åklagarmyndigheten ansvarar för metodutveckling och bevakning av praxis när det gäller bl.a. mordbrand, har uppgett att underrättspraxis inte är enhetlig när det gäller frågan om när en mordbrand ska bedömas som grov.

Försvaret har framfört vissa synpunkter på bevisvärderingen i målet, vilket kan göra detta mål mindre lämpligt för en prövning i Högsta domstolen. Om prövningstillståndet begränsas på det sätt jag föreslagit innefattar målet dock inte några bevisfrågor och lämpar sig enligt min uppfattning väl för en prövning i högsta instans. Jag tillstyrker således att prövningstillstånd meddelas med den begränsning jag föreslagit.

Bevisning

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och med mina synpunkter på målets handläggning för det fall prövningstillstånd meddelas.

Kerstin Skarp

My Hedström

Kopia till

Utvecklingscentrum Stockholm
Göteborgs åklagarkammare (AM-95488-18)
Kammaråklagaren Magnus Natt och Dag
Kammaråklagaren Stefan Fredén